

M.Ü. İLÂHİYAT FAKÜLTESİ VAKFI YAYINLARI Nı: 226

MARMARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ

GENÇ AKADEMİSYENLER İLÂHİYAT ARAŞTIRMALARI

SEMPOZYUM
1-2 MAYIS İSTANBUL

Editör
Yrd. Doç. Dr. Sami ERDEM

İstanbul 2009

M.Ü. İLÂHİYAT FAKÜLTESİ VAKFI YAYINLARI Nu: 226

ISBN 978-975-548-232-3
Sertifika No: 0107-34-007230

Kitabın Adı

Genç Akademisyenler İlahiyat Araştırmaları

Editör

Yrd. Doç. Dr. Sami Erdem

Sempozyum Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. İlyas Çelebi (Başkan)

Yrd. Doç. Dr. Sami Erdem (Koordinatör)

Yrd. Doç. Dr. Gülgün Uyar (Koordinatör Yrd.)

Yrd. Doç. Dr. Aziz Doğanay (Teknik Hazırlık)

Ar. Gör. Ali Ayten (İletişim)

Dizgi-Mizanpaj

Dr. Muhammed Abay

Kapak Tasarım

Yrd. Doç. Dr. Aziz Doğanay

Baskı/Cilt

Yazın Basın Yayın Matbaa Turizm Tic. Ltd. Şti.
Sertifika No: 12028

1. Basım

Mayıs 2009 - İSTANBUL

Bu eserin bütün hakları İFAV'a aittir.

Yayınevinin izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

İsteme Adresi

M.Ü. İlâhiyat Fakültesi Vakfı Yayınları
Mahir İz Cad. No: 2 Bağlarbaşı 34662 Üsküdar İSTANBUL
Tel: 0216 651 15 06 Faks: 0216 651 00 61
bilgi@ilahiyatvakfi.com • <http://www.ilahiyatvakfi.com>

Evanjelik Bir Hareket: Metodist Kilisesi

Dr. Bayram Polat

1. Giriş

Protestanlar arasında son zamanlarda bazı gruplar dikkat çekmektedir. Bu gruplar içerisinde özellikle siyasi faaliyetleri sebebiyle adından en çok söz ettirenlerden biri Metodistlerdir.

Bugün Metodistler'in özellikle Amerika'daki hâkim rolleri ile dünya siyasetinde çok etkin bir konumları olduğu bilinmektedir. Hem Pre-Milenyumcu bir Evanjelik mezhep hem de etkin bir misyonerlik metodu olan eğitim yöntemini kullanıyor olmaları bu kilisenin dünya çapında etkilerini ortaya çıkarmıştır. Nitekim Metodistler İngiltere, A.B.D., Kanada, Güney Afrika ve Avustralya gibi ülkelerde daha çok yayılma imkanı bulmuştur. Buna karşılık, Metodistler'in dünya siyaseti üzerindeki büyük etkisi dikkate alındığında Türkiye ve Türk Dünyası açısından Metodist kilisesinin ve Metodizmin dini temellerinin bilinmesi büyük önem arz etmektedir.

Protestan Hristiyanlıkta bir mezhebin ismi olan Metodizm (Methodism) kavramı "method" kelimesinden gelmektedir. Metot kelimesi ise; yöntem, usul, metot, tarz, yol, düzen, tertip ve sistem anlamına gelmektedir.¹ Metot sanat, disiplin ve doktrin anlamında da kullanılmaktadır. Buna göre bu üç terim aynı anlama gelmektedir.² Ayrıca metot kelimesinin davranış ve çalışma metodunun düzenliliğini de ifade ettiği belirtilmektedir.³

Metodizm, İngiliz kilisesinin bir rahibi olan John Wesley, kardeşi Charles Wesley ve George Whitefield tarafından kurulan ve geliştirilen bir sosyal topluluğun, dini bir cemaatin ve hareketin adıdır. Daha sonraki dönemlerde George Whitefield ile John Wesley'in yollarının ayrılması⁴ sebebiyle daha çok John Wesley ve kardeşi Charles tarafından geliştirilen Metodizm, öğrencilerle başlayıp, işçi sınıfıyla büyüyen ve gelişen ve zamanla dini bir hüviyet kazanan topluluğa verilen özel bir isim olmuştur.

Metodist ise kelime olarak, kurallara uyan, düzenli ve disiplinli davranan, sistemli çalışan kişi demektir. Terim olarak Metodist, John Wesley'in yolunu takip eden ve Metodist hareketin kurallarına uyan anlamına gelmektedir.

Metodist kavramı ortaya çıkmadan önce bu topluluğu meydana getiren kişilere ve onların oluşturduğu gruplara çeşitli isimler verilmiştir. Oxford'da Wesley'in telkinlerinden

¹ *The Golden Dictionary İngilizce - Türkçe Altın sözlük*, haz. Necmettin Akan-Gülderen Yenil-GülsevinTaşpınar, İstanbul1985, s. 519.

² Walter J. Ong, "Peter Ramus and Naming of Methodism: Medieval Secience Trough Ramist Homiletic" *Jurnal of The History of Ideas*, 14/2 (April 1953), s. 240 (235-248).

³ Ong, a. g. m., s. 236.

⁴ bk. J. Manning Potts, "Francis Asbury The Prophet of The Long Road", *William and Mary College Quarterly Historical Magazine*, 22/1 (January 1942), s. 39 (39-44).

etkilenen dini topluluğa başlangıçtan itibaren “komünyon” ayinine katılma hususuna yaptıkları vurgudan dolayı “sacramentarians (sakramentçiler)” olarak isimlendirilmiştir. Daha sonra bunlar “The Holy Club (kutsal dernek veya kulüb)”, “The Godly Club (dindarlar ve Tanrıya saygı duyanlar kulübü)”, “Enthusiasts (şevkliler)”, “The Reforming Club (yeniden düzenlenmiş Kulüp)”, “Supererogation Men (daha çok gerekli olan işleri yapan kişiler)”, “Bible Moths (İncil kurtları veya güveleri)” şeklinde çeşitli isimler ile anılmışlardır.⁵ Fakat onlar daha çok “Metodist” ismi ile anılmış günümüze kadar böyle devam etmiştir.⁶

Bu hareketin mensupları, Oxford hapishanesindeki tutukluları düzenli olarak ziyaret ederek onlarla ilgilenerek yiyecek sağlamaları ve teselli etmeleri, yoksul çocukların eğitim ve öğretimlerini, fakir ve yaşlı insanların bakımlarını üstlenmeleri,⁷ oruç tutmaları, çok sıklıkla komünyon ayinini uygulamaları, dini pratiklerin uygulanışında ve dini konuların halka anlatılmasında sistemli ve düzenli bir metot izlemeleri nedeniyle “Metodistler” diye adlandırılmışlardır.⁸ Bütün bunların yanı sıra “Metodist” kelimesinin o dönemde Oxford’daki bu küçük öğrenci grubunu küçük düşürücü ve aşağılayıcı bir lakap olarak da kullanıldığı ileri sürülmüştür.⁹

2. John Wesley’in Hayatı

Metodizm’in kurucusu olan John Wesley 17 Haziran 1703 yılında İngiltere’nin Epworth şehrinde Lincolnshire’da dünyaya gelmiştir.¹⁰ Babasının adı Samuel, annesinin adı Susanna’dır. John’a kendisinden önce ölmüş olan ikiz kardeşlerinin isimleri olan John ve Benjamin isimleri verilmiştir. Fakat o, Benjamin ismini hiç kullanmamıştır.¹¹

John Wesley ilk eğitimini beş yaşında iken annesinden almıştır. Annesinin uyguladığı sıkı ve zorlayıcı metotlar sayesinde Wesley, bir günde alfabeyi öğrenmiştir. 9 Şubat 1708’de Epworth’da iken bir yangının ortasında kalmış fakat hiçbir şey olmadan yangından kurtulmuştur.¹² Ona göre kurtuluş olayı, Tanrı’nın yardımı sayesinde meydana gelmiştir. John Wesley sekiz yaşına gelince ilk defa komünyon ayinine katılmış, 28 Haziran 1713 yılında on yasına geldiğinde evden ayrılmış ve ilköğrenimini görmek için Londra’daki Charterhouse Shcool’a gitmiştir. Edebiyatla ilgilenen ve İbranice’yi de iyi bilen Wesley,

⁵ H. B. Workman, *Methodism*, London 1912, s. 32; Albert C. Outler, *John Wesley*, New York 1980, s. 8.

⁶ Frank Baker, *John Wesley and The Church of England*, London 2000, s. 25-27.

⁷ Richard P. Heitzenrater, *Wesley and The People Called Methodists*, Nashville 1995, s. 40.

⁸ Frank Baker, “Mehtodist Churches”, *The History of Religion (ER)*, Vol. IX, ed. M. Eliade, New York 1987, s. 493; Henry Abelove, *The Evangelist of Desire: John Wesley and The Methodists*, Stanford, California 1990, s. 1; Heitzenrater, *a.g.e.*, s. 40.

⁹ <http://methodism.ignaut.net>. (02.01.2006).

¹⁰ Maximin Piette, *John Wesley in the Evolution of Protestantism*, trans., J. B. Howard, London 1939, s. 212; Roy Hattersley, *The Life of John Wesley A Brand From The Burning*, Doubleday, New York, London, Toronto, Sydney, Auckland 2003, s. 20; John Wesley, *The Journal of John Wesley-A selection*, ed. Elisabeth Jay, Oxford, New York 1987, s. vii.

¹¹ Peter Kiker Suh, *Two soterioloies: Whonyo and John Wesley*, (Doktora Tezi), Evanston, Illinois 1999, s. 29; Kenneth J. Collins, *A Real Christian The Life of John Wesley*, Nashville 1999, s. 10-11; Richard P. Heitzenrater, *The Elusive Mr. Wesley*, - Nashville 2003, s. 41-42; Wesley, *The Journal of John Wesley-A selection*, s. vii; Lavinia Cohn-Sherbok, *Who’s Who In Christianity*, New York 1998, s. 310; *The Oxford Dictionary of The Christian Church*, ed. F. L. Cross-E. A. Livingstone, New York 1983, s. 1467.

¹² Hattersley, *The Life of John Wesley*, s. 25-26; Abelove, *a.g.e.*, s. 1.

Charterhouse School'daki altı yıllık öğrenimini tamamladıktan sonra Oxford'a gitmiş, on altı yaşında iken 24 Haziran 1720'de Oxford Üniversitesi'ne bağlı Christ Church Kolejinin edebiyat araştırmacısı seçilmiş ve 18 Temmuz'da bu koleje burslu olarak kabul edilmiştir.¹³ Bu koleji 1724 yılında bitiren Wesley, 1725 yılında Oxford piskoposu tarafından Diyakozluğa atanmış ve ertesi yıl (1726) Lincoln Koleji üyeliğine seçilmiştir. Bu okuldan iyi derece ile mezun olan Wesley, 1726 yılında Lincoln Kolejinde burs alma hakkını kazanmış ve ertesi yıl buradan master diploması almıştır. Bu dönemde ünlü mistiklerin hayatları, eserleri ve ibadete yönelik yazılarıyla ilgilenmeye başlayan Wesley'in 1725 yılına kadar dini duygularının tam olarak olgunlaşmadığı ileri sürülmektedir. Fakat aniden yaşadığı bir inanç yoğunlaşması sonucunda bir değişim geçirmiştir. Bu değişim, John Wesley'in "Oxford değişimi" olarak bilinmektedir.

Wesley Bishop Taylor, David Kamps ve William Law'ın eserlerinden ve düşüncelerinden oldukça etkilenmiştir. Bu etkilenme onun dini uyanışının ilk basamağı ve önemli bir parçası olmuştur.¹⁴ John Wesley, 22 Eylül 1728 yılında Bishop (Piskopos) Potter tarafından papazlığa atanmıştır. 1729'da Oxford'a giderek, kardeşi ve onun talebelerinden Robert Kyrkham ve William Morgan ile birlikte "Holy Club"e gitmeye başlayan Wesley, kardeşi Charles'ın sağlığının iyi olmamasından dolayı Oxford'da bu kulübün liderliğini üstlenmiştir. Bu kulübün önderliğini üstlendikten sonra üye sayısının artmasında önemli rol oynayan Wesley, etkinliklerine sosyal hizmetleri de katmış ve bir okul açmıştır.¹⁵

John Wesley 24 Nisan 1735 günü babasını kaybetmiş, babasının ölümünden yaklaşık üç ay sonra İncil Yayma Derneği (Society for the Propagation of the Gospel) başkanı Dr. John Burton tarafından sömürlere İncil'i yaymak, göçmenlere yol göstermek, yerlilere Hristiyanlığı benimsetmek, kısacası misyonerlik ve Holy Club'ı Georgia'ya nakletmek için davet edilmiştir. Böylece John Wesley kardeşi Charles ile birlikte İncili Yayma Derneğine (S.P.G) katılarak Ekim 1735 yılında Amerika (Georgia) gitmek için gemi ile yola çıkmışlardır. Yolculuk esnasında fırtınaya yakalanmaları onları korkutmuş, fakat bir grup Moravian'ın¹⁶ sakin bir şekilde olaylara aldırmandan dua ve ibadet etmeleri John Wesley'i çok etkilemiştir. Onların bu sakin ve rahat davranışlarından oldukça etkilenen John, Moravianların bu olayda etraflarının sanki Aziz Pavlus tarafından güvenli bir şekilde duvarlarla çevrildiğini düşünmüştür.¹⁷

John Wesley 6 Şubat 1736 tarihinde Amerika'ya ulaşmıştır. O, önce Georgia'ya, oradan

¹³ <http://www.ccel.org/ccel/ccel/eee/files/wesleyj.htm>. G; Hattersley, *The Life of John Wesley...*, s. 41.

¹⁴ Michael J. Crawford, "Origins Of The Eighteenth-Century Evangelical Revival: England and New England Compared", *The Journal of British studies*, Vol. 26, No. 4 (Oct. 1987), s. 372 (361-397); Outler, *John Wesley*, s. 6-7.

¹⁵ Suh, *a.g.e.*, s. 29; *Anabritannica*, İstanbul 1990, XXII, s. 138.

¹⁶ Moravian veya Moravyalılar için bk. J. E. Hutton, *A History of the Moravian Church*, Grand Rapids, MI: Christian Classics Ethereal Library, (<http://www.ccel.org/ccel/hutton/moravian.html>), (09.02.2005); W. N. Schwarze "Moravian Church", *An Encyclopedia of Religion*, ed. Fern Vergules, Littlefield, New Jersey 1959, s. 506-507; Mehmet Aydın, *Ansiklopedik Dinler Sözlüğü*, Konya 2005, s. 516-517.

¹⁷ bk.http://en.wikipedia.org/wiki/John_Wesley; <http://www.ccel.org/ccel/ccel/eee/files/wesleyj.htm>. G, (19. 04. 2005); Suh, *a.g.e.*, s. 32.

da James Oplethorpe ile Savannah'a kadar gitmiştir.¹⁸ Wesley Amerika'da iki yıla yakın bir süre kalmış, bu süre içerisinde kolonidekiler ve yerli halka çok sayıda dini telkinlerde bulunmuş, fakat o bu telkinlerde pek başarılı olamamıştır. Daha sonra İngiltere'ye dönen John Wesley¹⁹ Moravian rahibi olan gelen Peter Böhler(1712–1775) ile 7 Şubat 1738'de Londra'da bir araya gelmiştir.²⁰ Böhler'den oldukça etkilenmiş ve onunla görüşmeye devam etmiştir. Bu arada Wesley, William Law ile ilişkisini tamamen kesmiştir. Artık teolojik konularda Wesley'in danışmanı ve hocası Böhler olmuştur. Onun yeni doktrini olan "yalnızca iman ile kurtuluş" fikri bu süreçte ortaya çıkmış ve Wesley bu konuda vaazlar vermeye başlamıştır.²¹

Wesley'in bu etkileşim neticesinde içsel bir manevi tecrübe yaşaması onun hayatında bir dönüm noktası ve manevi bir milat olmuştur. Wesley Londra'da Aldersgate sokakta yaşadığı dini tecrübe ve değişim (conversion)²² yaşamıştır. Böylece Wesley'in, Martin Luther'in yalnızca iman yolu ile kurtuluş ve Tanrının lutfu ile aklanma öğretisinden oldukça etkilendiği ifade edilmektedir.

Wesley, 1743 yılında Metodist topluklara üyelik koşullarını belirleyen "The Nature and General Rules of The United Societies" adlı bir tüzük yayınlamıştır. Bu tüzük, kural koyucu değerinde olması ve iki temel esas içermesi bakımından Metodist disiplininin ilk nüvesini teşkil etmiştir. Bu esaslardan birincisi, iyilikleri yapma; İkincisi ise, kötülüklerden kaçınmaktır. Alınan bu kararlardan sonra Metodistlerin sınıf toplantıları belirli bir kural çerçevesinde gerçekleşmeye başlamıştır.²³

John Wesley'in özel hayatında bir kaç defa gönül ilişkisine girdiği belirtilmektedir. Bunlar Sophia Christiana Hopkey, Grace Murray ve Mary Vazeille'dir. Wesley 18-19 Şubat 1751 yılında Mary Vazeille ile evlenmiştir. Wesley'in bu evliliğin dikkati çeken nokta Mary Vazeille'nin dört çocuklu, dul ve zengin bir kadınla olmasıdır. Wesley'in misyon anlayışı dikkate alındığında onun, her imkanı değerlendirmeye çalışan ve elde ettiği imkanları şartlarına göre iyi değerlendiren birisi olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeple John Wesley'in Mary Vazeille ile evliliğinde, onun büyük bir servete sahip olmasının ve Wesley'in bu serveti misyon çerçevesinde etkili olarak kullanmak istemesinin etkili olmuş olabileceği ileri sürülmektedir.²⁴

John Wesley, 1774 yılında çeşitli hastalıklara maruz kaldı. Genetik olarak nesilden nesile geçen bir hastalık olan gut hastalığı sebebi ile bir cerrahi müdahale geçiren Wesley, 1789 yılında da diyabet hastalığına yakalanmıştır. Son vaazını 23 Şubat 1791 yılında Leatherhead'da verdikten sonra 2 Mart 1791 yılında City Road'daki Chapel- House'da seksen sekiz yaşında ölmüştür. John Wesley'in naaşı, 8 Marta kadar hem evinde hem de

¹⁸ Hattersley, *a.g.e.*, s. 106; Potts, *a. g. m.*, s. 39; Thomas A. Tweed, "John Wesley Slept Here: American Shrines And American Methodism," Numen, Vol. 47 (Laiden 2000), s. 41 (41-68).

¹⁹ G. M. Ditchfield, *Evangelical Revival*, London 1998, s. 60; <http://site.ebrary.com/lib/ankarauniv/Doc?id=2003628&ppg=68>.

²⁰ Crawford, *a. g. m.*, s. 383.

²¹ Martin Schmit, John Wesley, *A Teolojical Biography* (2 cilt), Nashville 1962, I, 21; Suh, *a.g.e.*, s. 33-34.

²² Timothy L. Smith, *Whitefield And Wesley On The New Birth*, Michigan, 1986, s. 13; Ditchfield, *a.g.e.*, s. 61.

²³ Collins, *A Real Christian...*, s. 81.

²⁴ Bayram Polat, *Evanjelik Bir Hareket Metodist Kilisesi*, İstanbul 2008, s. 62-63.

kilisede çok sayıda kalabalık tarafından ziyaret edildikten sonra 9 Mart 1791 tarihinde kilisenin arkasındaki mahzene gömülmüştür.²⁵

John Wesley hayatı boyunca misyon görevini yürütmek için çalışmıştır. İlk açık hava vaazlarını başlatmış olan Wesley'in, bu vaazları verebilmek için at üstünde 250.000 mil yol kat ettiği belirtilmektedir. Altmış altı yıl boyunca yaklaşık 40.000 vaaz vermiş olduğu ifade edilen Wesley'in çeşitli konularda yaklaşık dört yüz civarında makale ve kitabı yayınlanmıştır²⁶. Onun Hristiyanlıkla ilgili eserlerinin yanı sıra İbranice'nin Grameri, İngilizce sözlük ve özellikle de 1747 yılında yayınlanan; çeşitli hastalıklar ve bu hastalıkların tedavileri ile ilgili yazmış olduğu "Primitive Physic" isimli eserleri bulunmaktadır.²⁷

2.1. John Wesley'in Teolojik Görüşleri

Protestan Hristiyanlık tarihinde John Wesley ve onun fikirleri doğrultusunda ortaya çıkan, gelişen ve dünyanın dört bir tarafına yayılan Metodizm, Hristiyanlıkta önemli bir yere sahiptir. Protestan gelenek içinde Evanjelik unsurlara yaptığı vurgu ile öne çıkan Metodizm bir takım teolojik ve doktrinsel esaslara dayanmaktadır. Wesley'in kendine has yorumlarıyla şekillenen bu sistemi uygulamaya yönelik olarak önerdiği metotlarla da dikkat çekmektedir. Bu çerçevede önce Metodist teolojik temelleri ve doktrinel esasları üzerinde durmak gerekmektedir.

2.1.1. Asli Günah (Orijinal Sin)

John Wesley'in teolojisinin temel taşı "asli günah"tır. Ona göre Tanrı her şeyi mükemmel bir şekilde yaratmıştır. İnsan da yaratılıştaki yaratıcının bütün mükemmelliğine sahip bir varlıktır.²⁸ Tanrı onu kendi suretinde (Image of God) yaratmış ve ona kendi ruhundan vermiştir. Wesley'e göre, Tanrının suretinin insana yansımaları üç şekilde olmaktadır. Bunlardan birincisi; "Politik veya Siyasi Suret (İmage)"dır ki, buna göre insan, düşük yaratılıştaki olanlar üzerinde kesin kontrol, kanaat ve otoriteye sahip olarak onların yönetiminden sorumlu tutulmuştur. İkincisi, "Doğal Suret (Natural Image)"dır ki bu, bizi insanın kendisidir. Burada insan doğasının özü, amacı, ayrıcalığı, mantığı, anlayışları ve yetenekleri kastedilmektedir. Yani insan doğasının bu boyutları Tanrının doğal sureti olarak isimlendirilir. Üçüncü olarak ise, "Ahlaki Suret (Moral Image)"dır ki insan, ilk yaratıldığı zaman ruh ve yeteneklerin kendisinde mükemmel olduğunu ifade eder. Dolayısıyla insan, mantığını mükemmel bir şekilde kullanabilme yeteneğine sahip olması nedeniyle sorumlu tutulmaktadır.

John Wesley'e göre, Mantık yeteneği insana kutsal doğruluğu tam olarak algılama ve sezme kapasitesi ve yeteneği vermektedir. Onun bu kapasitesi ve Tanrı'yı bilme yeteneği insana iyiyi ve kötüyü birbirinden ayırt etme özelliğini sağlamaktadır. Böylece insan hakikati bilmekte, bu hakikati arzularak iyiliği seçmekte ve sonuçta doğru kutsallık ve

²⁵ John Richard Humpidge Moorman, *A History of The Church in England*, Harrisburg 1994, s. 301; <http://www.ccel.org/ccel/ccc/files/wesleyj.htm>. G; Collins, *A Real Christian...*, s. 94-95.

²⁶ Heitzenrater, *The Elusive Mr. Wesley*, s. 27; Philip S. Watson, *The Message And Mission of John & Charles Wesley: Anatomy of A Conversion*, Michigan 1990, s. 23.

²⁷ bk. <http://www.ccel.org/ccel/ccc/files/wesleyj.htm>. G.

²⁸ Wesley, "Orijinal Sin", *John Wesley's Sermons An Anthology* (J W S), ed. Albert C. Outler- Richard P. Heitzenrater, Nashville 1991, s. 325-334.

dürüstlük içerisinde yaşamaktadır. Ahlaki kutsallıkla birlikte insanın hem içerisinde hem de dış dünyasında teşekkül eden kutsal suret, Tanrı'nın ahlaki suretini temsil etmektedir.²⁹ İnsan kendi yeteneklerini kullanarak Tanrı'ya itaat ve sevgi duyguları ile onunla ilişkisini sürdürür. İnsan, Tanrıya itaat ve itaatsizlik konularında fırsatları özgürce kullanabilir. Burada insanın orijinal özgürlüğe sahip olduğuna dair bir vurgu vardır. Wesley, insanın itaatsizliğinin ve bu itaatsizlik neticesinde “düşüşünün” kendi ayrıcalığının ve özgürlüğünün bir sonucu olduğunu vurgulayarak, sorumluluğun Tanrıda değil Âdemin kendisinde olduğunu belirtmektedir.³⁰ Wesley'e göre, Âdem'in kendi özgür iradesini suistimal etmesiyle düşüş gerçekleşmiş ve bu düşüş ile birlikte insan hayatının şartları da tamamen değişerek tersine dönmüştür. Böylece ilk mükemmelliğin yerini ahlaki bozulma almıştır. Bu ahlaki bozulma sonucunda da insan yeryüzüne gelmiş ve bu olay ile birlikte insan için manevi ölüm gerçekleşmiştir. Düşüş ile birlikte insanda bulunan Tanrının doğal ve ahlaki görünümü tamamen bozulmuştur. İnsanın bütün doğal yetenekleri kirletilmiş ve eksik kılınmıştır. Ancak insanın politik imajında bir değişme olmamıştır. Wesley'e göre, insanın bazı yetenekleri zarar görse de bu, Tanrı tarafından tamamen yok edilmemiştir. Ona göre, insanda, ilk halinden bazı kısıtlılar bulunmaya devam etmektedir. Bu da insanda doğruyu bulma konusunda önemli bir yetenek olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yetenekler insanda potansiyel olarak zaten bulunmakta olup insan iyilik yapmak ve iyiliği seçmek için kendisi buna herhangi bir katkıda bulunmamaktadır. İnsan doğası gereği, bizzat kendisi Tanrıdan uzaklaşabilme imkanına sahip olması dolayısıyla ahlaki çöküntüye de uğramaktadır. Buna mukabil Wesley, Tanrı tarafından insana sevginin aktif bir boyutunun yerleştirildiğine inanmaktadır. Bu sevgi insanın dünyaya gelmesiyle devam etmiş ve Tanrı'nın insana olan teveccühü kaybolmamıştır. Bu teveccüh her yerde hazır ve nazır bulunan Tanrı'nın kutsal inayeti olarak algılanmıştır. Bu inayet, Wesley tarafından “Engelleyici İnayet (Preventing Grace)” olarak isimlendirilmiştir.³¹

Hristiyanlık, insan ile Tanrı arasında varolan bağı, Tanrı'nın insana duyduğu sevgiye dayandırmaktadır. Wesley'in temel vurgusu da Tanrı'nın insana olan sevgisinedir. O, bu sevgiyi iki temele dayandırmaktadır. Birincisi, Tanrı insanı üstün ve mükemmel bir şekilde yarattığı için insan “orijinal dürüstlük” içerisinde. Zira Tanrı insana kendi yaşayan nefesinden ve dürüst ruhundan vermiştir. Bu dürüstlük; insanın ruhunun bütün güçlerinin ve özelliklerinin Tanrı'nın ahlaki kurallarına uyması anlamına gelmektedir. Wesley Tanrı sevgisinin esas mantığını bu noktada keşfetmektedir.³² İkincisi ise, Tanrı sevgisinin insan günahının merkezinde yer aldığı vurgusudur. Wesley, “Yeni Ahit Üzerine Açıklayıcı Notlar (Explanatory Notes Upon The New Testament)” isimli eserinde İnsanın yapısı, mizacı ve davranışı ile ilgili olarak, günahın evrenselliği ilkesini ileri sürer ve insan varlığının hiçbir parçasının kirlilikten kurtulamadığını ifade eder.³³ Bu da Wesley'in sevgi teolojisinin temelini oluşturmaktadır. Buna göre, Tanrı insanı sevdiği için ondan günahın köklerini silmiştir. Böylece Wesley kurtuluşun yeni bir şeklini keşfetmiş ve günahtan Tanrının inayeti ile

²⁹ Suh, *Two Soteriologies: Whonoy and John Wesley*, s. 144-145.

³⁰ Suh, *a.g.e.*, s. 145.

³¹ Suh, *a.g.e.*, s. 145-146.

³² Steve Harper, *The Way to Heaven: The Gospel According to John Wesley*, Michigan, 2003, s. 21-22.

³³ John Wesley, *Notes On The Bible*, Grand Rapids, MI:Christian Classics Ethereal Library, s. 234 <http://www.ccel.org/ccel/wesley/notes.html>.

kurtulmayı ve orijinal dürüstlüğü geri alabilme fikrini insanlara aşılamaaya başlamıştır.³⁴ Zira ona göre, orijinal dürüstlük (fıtrat) ancak Tanrının inayeti ile mümkün olmuştur. Bu da Tanrının inayetine bağlıdır. Dolayısı ile İsa Mesih yeryüzüne günahkârları korumak ve onları günahın esaretinden kurtarmak için gelmiştir.³⁵ Nihayet günaha karşı üstünlük sağlama çabaları yani Wesley'in aslı günah ve aslı dürüstlük teolojisi, bütün Metodist kiliseler tarafından kabul edilerek dinin sekizinci esası olarak kayıtlara geçmiştir.³⁶

2.1.2. Yardımcı veya Engelleyici İneyet (Prevenient Grace)

John Wesley'in yorumlayarak farklı bir anlam kazandırdığı inayet kavramını Thomas C. Oden dört kısma ayırmaktadır. O bunları; Yardımcı veya Engelleyici (Prevenient) İneyet, İnandırıcı (Convicting) İneyet, Aklayıcı (Justifying) İneyet ve Takdis Edici (Sanctifying) İneyet olarak ifade etmektedir.³⁷ Oden'in bu ifade tarzı, genel Metodist görüşü tam olarak yansıtmaktadır. Burada, bizzat John Wesley'in Armincilikten de etkilenecek önem verdiği Yardımcı veya Engelleyici (Prevenient) İneyet üzerinde durmak gerekmektedir.

“Prevenient” kelimesi Latince “preveniens” kelimesine atfedilmektedir.³⁸ Bu kelime, John Wesley'in zamanında ve ondan önce “önce gelen veya daha önce varolan (coming before)” anlamında kullanılmıştır.³⁹ Daha sonra önemli ölçüde anlam kayması olmuş ve “Prevenient” kelimesi, Tanrının inayeti için kullanılmaya başlanmıştır. “Prevent” veya “prevenient”⁴⁰ aynı anlamı ifade etmektedir. Yani insanda Hz.İsa'ya iman etmeden “önce gelen veya varolan Tanrı inayeti”⁴¹ anlamına gelmektedir. Bugün ise bu, “preparatory (hazırlayıcı)” veya “assisting (yardımcı)” inayet olarak isimlendirilmektedir.⁴² Bu inayet her insanda mevcut olan bir inayettir. Tanrı bunu ayırt etmeksizin her insana vermiştir. İnsanlar ise bu inayetin “önderliğinde”⁴³ ve “fiili koruyuculuğunda”⁴⁴ İsa'ya iman ederler. Bu inayet sebebi ile insanlar farklı inançlara uymazlar ve kötü davranışları yapmazlar. Çünkü bu inayete mazhar olan kişi artık başlangıç noktasındadır ve iyiye doğru bir yönelme içerisinde. Bu nedenle bu inayete ayrıca “yönlendirici (leading) inayet” de denilmektedir.⁴⁵ Hz. Adem'in cennette iken sahip olduğu bu inayet,⁴⁶ insanlara Tanrı tarafında karşılıksız olarak verilmekte ve insanlar bu inayeti kabul edip etmemekte tamamen özgür davranabilmektedirler. Bu nedenle hazırlayıcı veya yardımcı (Prevenient) inayet, Hz.

³⁴ Harper, *a.g.e.*, s. 22-23.

³⁵ Timoteyus'a I. Mektup, 1:15.

³⁶ Ted A. Campbell, *Methodist Doctrine: The Essentials*, Nashville 1999, s. 103; *The Book of Discipline of The United Methodist Church*, s. 60.

³⁷ Thomas C. Oden, *John Wesley's Scriptural Christianity: A Plain Exposition of His Teaching on Christian Doctrine*, Michigan 1994, s. 246-248.

³⁸ Campbell, *a.g.e.*, s. 54.

³⁹ Harper, *a.g.e.*, s. 34.

⁴⁰ Mezmurlar, 59:10.

⁴¹ bk. <http://www.answers.com/topic/prevenient-grace?hl=prevenient>. (27.12.2005)

⁴² bk. <http://www.imarc.cc/pregrace/v18n2witzki.html>, (17.06.2005); Campbell, *a.g.e.*, s. 54-55; J. N. D. Kelly, *Early Christian Doctrines*, New York 1978, s. 367.

⁴³ Ali İbra Güngör, *Hristiyanlıkta Evanjelik Hareket*, Ankara 2005, s. 73-74.

⁴⁴ Erdem, *Misyonerlik Faaliyetleri ve Türkiye*, Ankara 2005, s. 104.

⁴⁵ Harper, *a.g.e.*, s. 35.

⁴⁶ Kelly, *a.g.e.*, s. 367.

Âdem dahil her insanda varolan ve varolmaya devam eden, ancak insanın kendisi tarafından kabul edilerek faal hale getirilmesi yine insanın kendi tercihinine bağlı olan bir inayettir. Bu inayet insanı harekete geçirir ve onu⁴⁷ İnandırıcı veya koruyucu (Convicting) inayete sevk ederek Tanrıya iman etmesini sağlar.⁴⁸ Böylece bu inayet sayesinde insanın tövbesinin yolu açılmış olur. Aklayıcı (Justifying) inayet ile insan kesinlikle iman eder, tövbede büyür, günahın ve suçtan korunur. Takdis edici (Sanctifying) inayet ile de insan, günahın ve suçun köklerinden kendini korumuş olur.⁴⁹ Böylece insan yardımcı inayet vasıtası ile Tanrıya inanır, Tanrıya iman ile de kurtuluşa erişir. Neticede yardımcı veya engelleyici inayetin insan üzerinde iki önemli faaliyetinin bulunduğu ifade edilmektedir. Bunlardan birincisi, insanların uyanmasını sağlaması; ikincisi ise, insana sorumluluk bilinci vermesidir.⁵⁰

2.1.3. Tövbe (Repentance)

Wesley'e göre insan asli günah'tan dolayı, engelleyici inayet (prevenient grace)'in sahibi olarak bile yetersizlik ve bozulma içerisindedir. Çünkü temelde kötülük içerisinde bulunan insan, aklanmadan erdemli, kutsal ve iyi olan hiçbir şeyi yapamaz, aksine kötülükte sürekli ısrar eder. Bu nedenle insan ve onun yetenekleri iman etmeden önce günahın esiridir. İnsan mutluluk, özgürlük ve ahlak bakımından Tanrıdan uzaklaştığının ve manevi çöküş içerisinde olduğunu farkında değildir. Bunun sebebi insanın kendi yapısının bozulması ve kendi çıkmazına önem vermemesidir. Tövbe, insanlığın düşüştüğü sonraki yükselişin yani Hristiyan Mükemmelliğinin ve kurtuluşunun (Christian Perfection) ilk adımı ve atılan adımların ilk merhalesidir.⁵¹ Wesley bunu şu soruyu cevaplayarak ifade etmeye çalışır. Biz burada aklayan imana gitmeyi nasıl anlamalıyız? Wesley'in bu soruya cevabı "imana hazırlık" ve "tövbe" görüşleri ile bağlantılıdır ve bu iki kavrama vurgu yapmaktadır. Wesley, kurtuluş sürecini içine alan iki tövbeden bahsetmektedir. Birincisi, legal tövbedir. Yani günahın tam bir mahkûmiyeti (kesinliğine)'inden dolayı yapılan tövbedir. İkincisi ise, Evanjelik tövbedir. Yani kalbin bütün günahlardan tam bir kutsallığa yönelmesini ve hayatın değişmesini kasteden tövbedir. Aklanma için legal tövbe evanjelik tövbeden önde gelir. Bu anlamda insan kalbi boştur, gördüğü tek şey tamamen günahdır. Bu da her şeyin üstünde aldatıcı, ümitsiz, çok kötü⁵² ve günahın esiridir.

Tövbe, insana Tanrının lutfunun hâkimiyeti altında yeni bir şuur kazanma imkânını verir. Bu da ruhun, günahın esaretinden kurtulmasını⁵³ ve köleliğin sona ermesini mümkün kılar⁵⁴ ve böylece tövbe bütün günahlardan ve gösterişten uzak olmaya sevk eder.⁵⁵ Tanrının krallığına girmek için yine tövbe ve imana ihtiyaç bulunmaktadır.⁵⁶ Yani bir

⁴⁷ Harper, *a.g.e.*, s. 37.

⁴⁸ Harper, *a.g.e.*, s. 43.

⁴⁹ Oden, *a.g.e.*, s. 247.

⁵⁰ Harper, *a.g.e.*, s. 36-37.

⁵¹ Randy L. Maddox, *Responsible Grace: John Wesley's Practical Theology*, Nashville, Tennessee 1994, s. 161-162.

⁵² Suh, *Two Soteriologies: Whonzo and John Wesley*, s. 154-155.

⁵³ Romalılar, 8:15; Wesley, "The Way to The Kingdom", JWS, s. 134.

⁵⁴ Oden, *John Wesley's Scriptural Christianity*, s. 284.

⁵⁵ Oden, *a.g.e.*, s. 315.

⁵⁶ Wesley, "The Repentance of Believers", JWS, s. 406.

kimse inanarak ve tövbe ederek Hristiyan toplumuna girerse, bu şekilde devam(tövbe ile) eder. Tövbe sonuçta Hristiyan günlük hayatının ayrılmaz bir parçasıdır. Bu, sadece sunulan ve Tanrının arzuladığı bir ödül değil aynı zamanda insanı kalpte kalan bütün günahlardan koruyan bir lütuftur. Wesley'e göre tövbe, aynı yoğunlukta ve aynı derecede aklanmak için gereklidir ve aklanmadan önce gelir. Bu da insanı mükemmelliğe ulaştırır.⁵⁷

2.1.4. Aklanma (Justification)

Metodizm ve John Wesley'in teolojisinde önemli bir yeri olan "Justification" kavramı; aklanma, haklı çıkarma veya çıkma, temize çıkma anlamlarına gelmektedir. Bu kavram aynı zamanda kendi davasını başkasının davasına karşı üstün kılma anlamına gelmektedir. Fakat bu haklı çıkarma ve muzaffer kılmanın bir mahkeme ve bir düşman karşısında olması gerekmemektedir. Bu anlamda aklanma; adaletin gerçekleşmesi veya hak olanın hak edene ulaşması demektir. Aklanma, sınanma veya tartışma halinde masumluğu ispatlamaktan daha çok, yapılan davranışın doğruluğunu kanıtlamaktır. Bu çerçevede aklanmanın üç çeşidi bulunmaktadır. Birincisi Allah önünde, ikincisi Mesih İsa'da, üçüncüsü ise, imanla aklanmadır.⁵⁸

Wesley için aklanma, kurtuluş sürecinde bir Hristiyan mükemmelliğinin temel taşı teşkil etmektedir. Dolayısı ile aklanma hem fiillere bağlı günahla hem de Hz. Âdem'den miras kalan "asli günah" ile ilişkilidir. Wesley, aklanmayı, genel anlamda Tanrı tarafından "affedilme" olarak düşünmekte⁵⁹ ve aklanmayı, genellikle, günahın bağışlanması ve insanın Tanrı tarafından dürüstlüğüünün açıklaması olarak tanımlamaktadır. Burada aklanma sadece fiili ve asli günahların karşılığıdır yoksa Tanrının imajının yenilenmesi, fiili günahın köleliğinden kurtulmayı, birisinin doğasındaki bozulma (çöküş)'dan temizlenmesi gibi imkanları sağlamaz. Bu nedenle aklanma kurtuluş sürecinin bir enstrümanı ve gerekli bir şartıdır.⁶⁰ İman olmadan aklanmanın mümkün olmadığı gibi, aklanma olmadan da kişi hiçbir zaman iyi işler yapamaz.⁶¹

Diğer yandan kurtuluşun ikinci basamağı olan aklanma ile fiiliyatta yapılan doğruluk ve adaletlilik kastedilmemektedir. Kastedilen şey, günahın cezasından korunma yani insanların günahlarının bağışlanması ve Tanrı'nın güler yüzünün, insana olan dostça bakışının onarılmasıdır. Aklanma sadece bir kutsamadır.⁶² Bir kişi aklandığında, onda bir eş zamanlı yeniden doğum (new birth)⁶³ veya içinde bir manevi değişim meydana gelmektedir. Aklanma ve yeniden doğuş birbirinden önce değildir. İkisi de eş zamanlı olarak Tanrı tarafından insanın manevi dünyasında yapılan bir eylemdir. Fakat aklanma zihinsel olarak ifade edilirken yeniden doğumdan önce söylenmektedir.⁶⁴ Kısaca ifade etmek gerekirse aklanma; Tanrının bizzat "insan için" yapmış olduğu bir eylem, yeniden doğuş ise yine Tanrının

⁵⁷ Wesley, "The scripture Way of salvation", JWS, s. 377.

⁵⁸ Xavier Leon-Dufour, *Kutsal Kitaptaki Teoloji Sözlüğü*, İstanbul 2002, s. 54-56.

⁵⁹ Maddox, a.g.e., s. 166.

⁶⁰ Wesley, "Justification by Faith", JWS, s. 118.

⁶¹ Wesley, "Justification by Faith", JWS, s. 111.

⁶² Suh, a.g.e., s. 161-162.

⁶³ Yuhanna, 3:7.

⁶⁴ Wesley, "The New Birth", JWS, s. 336.

bizzat “insanda” yaptığı bir eylemdir.⁶⁵ Meydana gelen bu değişim, takdis (sanstification)’in başlangıcıdır. Aklanma ile insan iman dairesine girer. Böylece Mesih’e inanan kişi günahın etkisinden ve sorumluluğundan kurtulur. Yani günahın sorumluluğundan kurtularak Tanrının teveccühünü elde eder⁶⁶. Bütün bunların olabilmesi için de aklanmanın tek şartı olan imanın kişinin kalbinde oluşması gerekmektedir.⁶⁷ Wesley’e göre; İnanmayan hiçbir kimse aklanamaz, sadece inananlar aklanabilir.⁶⁸ Yani kişi Tanrıya iman eder ise aklanabilir. Aklanma kutsal yasanın gereklerine uymakla değil, sadece İsa Mesih’e iman ile mümkün olmaktadır.⁶⁹ Aklanan bir kişi de yeniden doğmuş kabul edilir.⁷⁰ Yeniden doğan ise Tanrının krallığına girer ve Tanrının çocuklarından biri olur.⁷¹ Bu da yine Tanrının “aklayan inayeti” ile mümkündür. Tanrı bu aşamadan itibaren insan üzerindeki lütfunu eksik etmemektedir. İnsanın geçirmiş olduğu bu manevi dönüşüm sürecinde insanın kendisi, ilk önce Tanrının gazabını ve öfkesini hisseder, daha sonra ise Tanrı onun kalbinde manevi bir değişim yaratır. Böylece kurtuluşun aşamalarından birisi olan aklanma ve yeniden doğuş gerçekleşmiş olur. Fakat yeniden doğuş ile takdis birbirine karıştırılmamalıdır. Wesley’e göre, “yeniden doğuş” takdisin sadece bir parçası ve sadece ona bir giriştir. Yani yeniden doğuş takdisin tamamen kendisi veya aynısı değildir.⁷² İnsan için aklanma bir değişim süreci ve yeniden doğuşu ifade eder. Bu değişimin son aşamasında ve bittiği yerde takdis başlamaktadır.⁷³

2.1.5. Takdis (Sanctification)

John Wesley’in teolojisinde aklanmadan sonra takdis (Sanctification) gelmektedir. Takdis, kelime olarak, kutsamak veya kutsama anlamına gelmektedir ve kişinin kendisinin bütün günahlardan azade olması demektir. Takdis; bozulan insan doğasının Kutsal Ruh tarafından yenilenmesi ve onarılmasıdır. Bu onarım Tanrı tarafından insan ruhunda inayet vasıtası ile yapılan bir iştir.⁷⁴ Bu İsa Mesih’in kanının insanların bütün günahlardan temizlemesinin bir kefareti olduğunu kabul etmeyle ilişkilidir. Bu sürecin sonunda insan sadece günahının cezasından kurtulmaz, aynı zamanda günahın kirliliğinden ve etkisinden kurtulur, Tanrının emirlerine uyarak ve bütün kalbi ile Tanrıyı severek O’nun inayetine erişir.⁷⁵

Wesley’in düşüncesinde takdisin öneminin aşırı derecede vurgulandığı söylenemez. Ona göre takdis, yeniden doğuştan sonra gelen, mükemmelliğe giden bir aşama ve kurtulu-

⁶⁵ Harper, s. 59.

⁶⁶ Oden, *John Wesley's Scriptural Christianity*. . , s. 247.

⁶⁷ Oden, *a.g.e.*, s. 201.

⁶⁸ Wesley, “The scripture Way of salvation”, JWS, s. 375.

⁶⁹ Galatyalılara Mektup, 2:16; Ayrıca bk. Outler, *John Wesley*, s. 124.

⁷⁰ John Wesley, “Marks of the New Birth”, JWS, s. 174; John Wesley “Marks of the New Birth”, *Whitefield And Wesley on The New Birth*, Edited. Timothy L. Smith, Grand Rapids, Michigan, 1986, s. 110.

⁷¹ Galatyalılara Mektup, 3:26.

⁷² Suh, *a.g.e.*, s. 165.

⁷³ Harper, *a.g.e.*, s. 55–61.

⁷⁴ Oden, *a.g.e.*, s. 327.

⁷⁵ *The Book of Discipline of The United Methodist Church*, The United Methodist Publishing House, Nashville, Tennessee, 1992, s. 65.

şun bir yoludur.⁷⁶ Bazı Hristiyan ilahiyatçılar takdisi; ilk baştaki kutsama (initial sanctification) ve daha sonra büyüyerek meydana gelen kutsama (gradual sanctification) olmak üzere iki kademeli takdis olarak düzenlemişlerdir.⁷⁷ Başlangıç takdisi, Tanrının bizde başlattığı bir olaydır.⁷⁸ Zira Wesley “A Plain Account of Christian Perfection” isimli yazısında, “Takdis ne ile oluşur?” diye sorulan bir soruya, “Tanrının suretinde (katında) doğru kutsallık içine girerek ve dürüstlükte yenilenerek” şeklinde cevap vermiştir. “Takdis içeride ne zaman başlar?” sorusuna; “bir insan aklandığı anda ki, kişi o anda günahıtan uzaklaşır ve Tanrının inayetinde büyür” şeklinde cevap vermiştir.⁷⁹ Buna göre takdis; bir yandan insanın bütün günahlarından bağışlanarak temizlenmesi anlamına gelir, bir yandan da kişinin ibadet ve uygulamalarda son derece titiz davrandığı ve ritüelleri eksiksiz olarak yerine getirmeye çalıştığı bir aşamadır. İnayetle büyüme de deyebileceğimiz bir aşama olan takdisin büyümesi, başlangıç takdisinden itibaren tedrici takdis (gradual sanctification) ile devam eder.⁸⁰

John Wesley’in ilk zamanlar yeryüzünde mükemmel kutsallığa erişilemeyeceği düşüncesinde olduğu ifade edilmektedir. Çünkü ona göre insan bedeni ancak ölüme yaklaştığı anda veya öldüğünde günahlardan kurtulacaktır. Dolayısı ile mükemmel bir takdis bu andan itibaren başlamaktadır.⁸¹ Fakat takdis belirli aşamaları olan bir süreçten ibarettir. Bu süreçte inanılanlar yeryüzünde takdisi aramak için teşvik edilmektedir.⁸²

Wesley’in takdis hakkındaki fikirleri ilerleyen yıllarda gelişmeye ve olgunlaşmaya devam etmiştir. Onun, 1765 yılında yaptığı “kurtuluşun yolu (olan) kutsal kitap (The Scripture Way of Salvation)” isimli vaazı, konu hakkında en olgun açıklamaları içermektedir. Bu vaazda Wesley, aklanma ve takdis birbirinden açıkça ayırt etmekle birlikte aklanmayı takdisin şartı ve bir aracı⁸³ olarak kabul etmektedir.⁸⁴ Ona göre takdis, aniden meydana gelmektedir ve üç aşaması bulunmaktadır. Birinci aşamada, kesin bir takdis vardır ve bu takdis yeniden doğuşa benzemektedir.⁸⁵ İkinci aşamada tedricen gelen bir takdis vardır. Burada “günah için daha ziyade ölüm, Tanrı için daha ziyade canlı kalma ve inayetten inayete devam etme söz konusudur.”⁸⁶ Üçüncü aşamada ise ruhun bütün kapasitesini dolduran, kalbi tatmin veya tamir eden ve günahı dışlayan bir sevgi yer almaktadır.⁸⁷

Wesley’in “evanjelik mükemmellik” hakkındaki görüşlerinin, Katolik kutsal ahlakı ile Protestan inayet ahlakı’nın bir sentezi olduğu ifade edilmektedir.⁸⁸ Wesley’in 18 Mayıs 1788 tarihinde yazmış olduğu “Tanrının Bağ’ı/Faaliyet Alanı (On God’s Vineyard)” isimli

⁷⁶ Maddox, *a.g.e.*, s. 176.

⁷⁷ Leo George Cox, *John Wesley’s Concept of Perfection*, Kansas City, 1968, s. 84-86; Ayrıca bkz Suh, *a.g.e.*, s. 165 -166.

⁷⁸ Harper, *a.g.e.*, s. 59.

⁷⁹ bk. <http://www.ccel.org/w/wesley/perfection/perfection.html>.

⁸⁰ Suh, *a.g.e.*, s. 166.

⁸¹ bk. <http://www.ccel.org/w/wesley/perfection/perfection.html>; Suh, *a.g.e.*, s.166.

⁸² Campbell, *a.g.e.*, s. 60.

⁸³ Oden, *a.g.e.*, s. 328.

⁸⁴ Wesley, “The scripture Way of salvation”, JWS, s. 373.

⁸⁵ Wesley, “The scripture Way of salvation”, JWS, s. 373.

⁸⁶ Wesley, “The scripture Way of salvation”, JWS, s. 374.

⁸⁷ Wesley, “The scripture Way of salvation”, JWS, s. 374.

⁸⁸ Suh, *a.g.e.*, s. 170.

vaazında bu sentezin görüldüğü belirtilir.⁸⁹ Wesley'in öğretilerinin çoğunun genel Protestan gelenekleri ile uyum içerisinde olduğu ifade edilir. Fakat onun, özellikle “tam takdis” ve “Hristiyan mükemmelliği” doktrinleri ile ilgili olarak bazı farklı görüşlere sahip olduğu⁹⁰ John Monsey Turner tarafından vurgulanmış şu şekilde sıralanmıştır:

Ahlak bozukluğu kapsam olarak mevcut olmakla birlikte onun dereceleri yoktur.
Takdis tek başına orijinal günahı veya asli günahı kaldırır.
İnsan için bu hayatta tam takdis mümkündür.
Takdis İsa'ya iman etmek sureti ile gelir.
Tam takdis aniden gelmeye ilave olarak derece derece de gelir.
Dahili günahlar gibi diğer bütün günahların kaldırılması kastedilir.
Bu Kutsal Ruh'un şahitliği vasıtası ile takip edilir.⁹¹

Turner'in ifadelerinden de anlaşılacağı üzere takdis, John Wesley 'e göre bir anda ve tedricen meydana gelmektedir. Bu derece arttıkça insan davranışlarında iyiye doğru bir gelişme meydana gelmekte ve mükemmelliğe doğru bir aşama kat edilmektedir. Metodist dindarlığında takdisin amacı, “Hristiyan mükemmelliği” veya “tam takdis” olarak tarif edilmektedir.⁹²

2.1.6. Mükemmellik (Perfection)

John Wesley'in teolojisinde, takdisten sonra “kusursuzluk” veya “mükemmellik” (pfection) gelmektedir. Bu mükemmellik, kurtuluşun son aşamasını meydana getirmektedir. Wesley mükemmellik veya kusursuzluk anlayışını ortaya koymak için çeşitli terimler kullanmıştır. Bunlar “kutsallık (holiness)”, “tam takdis (entire sanctification)”, “Hristiyan mükemmelliği (christian perfection)” terimleridir.⁹³ Burada dikkat edilmesi gereken nokta, “tam takdis” ifadesinin mükemmellik için de kullanılmasıdır. Bir önceki konu hakkında Wesley'in fikirlerinin tam olarak net olmadığından söz etmiştik. Çünkü o, tam takdis ifadesini mükemmellik için de kullanmaktadır. Burada üzerinde düşünülmesi gereken nokta, Wesley'in kurtuluş planını nerde başlatıp ve nerede bitirdiğidir. Kurtuluş sürecindeki aşamaların birbirleri ile ilişkilerinin de iyi belirlenmesi gerekir. Bizim burada dikkat çekmek istediğimiz nokta, meydana geliş silsilesi ve aşamaların birbirleri ile olan ilişkileridir.

Wesley'e göre, Hristiyan mükemmelliği; insanı cahillikten, hatadan, hastalıklardan ve günaha teşvikten muaf tutma anlamına gelmektedir. Çünkü İnsanın bütün bunlardan uzak durması mümkün görünmemektedir. Ona göre, herkes mükemmeldir ve bu sebeple herkes kutsaldır veya bu yüzden mükemmeldir. Bundan dolayı da yeryüzünde mutlak manada bir mükemmellik bulunmamaktadır. Wesley, hiç bir şeyin sürekli olarak artamayacağından hareketle, bir insanın ne kadar ve nasıl yükselerek mükemmelliğe ulaşabileceği konusunda endişelidir. Çünkü Wesley'e göre, insan hem inayette büyümeye hem de günlük bilgide

⁸⁹ Outler, *John Wesley*, s. 107.

⁹⁰ Suh, *a.g.e.*, s. 170.

⁹¹ John Monsey Turner, *Conflict and Reconciliation: Studies in Methodism and Ecumenism in England, 1740-1982*, London 1985, s. 173; Suh, *a.g.e.*, s. 171.

⁹² Campbell, *a.g.e.*, s. 61.

⁹³ Suh, *a.g.e.*, s. 171.

ilerlemeye, dolayısıyla kurtarıcı olan Tanrının sevgisine ihtiyaç duymaktadır.⁹⁴

İnsanın bu dünyadaki mükemmelliği, Tanrıyı sevmek ve ona hizmet etme mükemmelliğidir. Ona göre mükemmellik saf Tanrı sevgisinin kendisidir. Bu sevgi, insanı günahattan arındırarak, hem insan hayatını hem de kalbini yönetir. Bu da mükemmel aşktır. Bu aşk ise, insana takdis'in verilmesi ile birlikte bir anda gelmektedir.⁹⁵

İnsan sürekli olarak Tanrının karşılıksız inayeti altındadır. Bu inayetle aklanan ve kutsanan kişi günah'ın etkisi ve suçun kesinliğinden kurtularak mükemmelliğe ulaşır. Mükemmellik fikrinin kaynağı bizzat kutsal kitabın kendisidir. Wesley, kendisine inanan kişilere hep "göksel babanızın mükemmel olduğu gibi sizde mükemmel olun"⁹⁶ ifadesini telkin etmiştir.⁹⁷ Bu sebeple Wesley'e göre, mükemmel olmanın yolu, ilk olarak "bütün kalbinle, canınla ve aklınla Tanrının olan Rabbi sev"⁹⁸ ve daha sonra ise "komşunu da kendin gibi sev"⁹⁹ ilkelerine uymaktan geçmektedir. Ona göre, bunun neticesinde insan dünyada yenilenir ve kurtuluşa erişir.¹⁰⁰

John Wesley ve kardeşi Charles Wesley, 1749 yılında iki ciltlik "şiiirler ve ilahiler" kitabını yayınlamışlardır. Bu eserde Wesley, Hristiyan mükemmelliğini ve kurtuluşu şu şekilde ifade etmektedir:

- 1- Hristiyan mükemmelliği veya kusursuzluğu, bütün günahlardan kurtularak komşumuzu ve Tanrıyı sevmektir.
- 2- Bu sevgi ise sadece imanla elde edilebilir.
- 3- Bu da bir anda, aniden verilir.
- 4- İnsan bunu ölmeden önce, hayatının bir anında (elde etmeyi) ummaktadır.
- 5- Şimdi kabul günüdür. Şimdi bu kurtuluşun günüdür.¹⁰¹

John Wesley'e göre, insan için mükemmelliği engelleyen çok çeşitli sebepler bulunmaktadır. Bu sebeplerin başında, maddi ve manevi hastalıklar, günaha teşvik veya günahın cazibesi, kişisel hatalar ve cehalet gelir.¹⁰² Fakat insan aklanmayı ve bu hayatta iken mükemmelliğe ulaşmayı ummaktadır.¹⁰³ Bu da iki şekil de mümkündür. Birincisi, insanın Tanrıyı sevmeyi arzulamasıdır. İkincisi ise, Tanrının bunun gerçekleşmesini istemesidir. Bu da tamamen Tanrının gücü dahilindedir. Yani mükemmelliğin yolu Tanrının kutsal inayetinden geçmektedir¹⁰⁴. Zaten "mükemmelciler" olarak isimlendirilen Metodistler,

⁹⁴ Wesley, "Christian Perfection", JWS, s. 73.

⁹⁵ Suh, a.g.e., s. 172.

⁹⁶ Matta, 5: 48.

⁹⁷ Campbell, a.g.e., s. 61.

⁹⁸ Matta, 22: 37; Markos, 12: 30; Luka, 10: 27.

⁹⁹ Matta, 22: 39.

¹⁰⁰ A. James Reichley, *Religion in American Public Life*, Washington 1985, s. 175.

¹⁰¹ bk. <http://www.ccel.org/w/wesley/perfection/perfection.html>; Suh, a.g.e., s. 169. David Butler, *Methodist and Papist: John Wesley and The Catholic Church in The Eighteenth Century*, London 1995, s. 142.

¹⁰² Wesley, "Christian Perfection", JWS, s. 73.

¹⁰³ Wesley, "The scripture Way of salvation", JWS, s. 379.

¹⁰⁴ Campbell, a.g.e., s. 62.

mükemmelliğin insan tarafından ölmeden önce kazanılabileceğine inanmaktadırlar.¹⁰⁵

Sonuçta Tanrının inayeti ile mükemmelliğe ulaşan kişi kurtuluşa ulaşmış ve onu hak etmiş olur. Ancak bütün bu aşamaları tecrübe ederek geçmenin ve kurtuluşa ulaşmanın tek yolu vardır. O da Tanrı'ya imandır. Yani kurtuluş sadece Tanrıya imanla mümkündür.

3. Metodizm'in Ortaya Çıkışı

XVI. Yüzyıl reform hareketleri, Hristiyanlık tarihi içerisinde en önemli dönüm noktalarından biridir. Bu dönemde merkezi Hristiyanlığı temsil eden Katoliklik, gerek taşıdığı doktrinleri ve gerekse gelişen dünyanın karşılaştığı değişik problemler karşısındaki açmazları ile mahalli seviyede başlayıp evrensel bir boyuta ulaşan farklı din anlayışlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu süreçte İngiliz Kilisesi teşekkül etmiştir. XVIII yüzyılda da bu kiliseyi canlandırmak için Metodizm ortaya çıkmıştır. Burada John Wesley'in Kutsal Ruh'un gücünü ön plana çıkararak bireylerin imanını kuvvetlendirmesi ve bireysel dindarlığı ön plana çıkarması önemli etkenlerden biri olmuştur.¹⁰⁶ O insanlara metodik bir manevi hayat tavsiye etmiştir.¹⁰⁷

John Wesley Oxford Üniversitesi'ne başlamış, üniversiteyi bitirdikten sonra Lincoln kolejine akademi üyesi olarak seçilmiştir. Daha sonra da kardeşi Charles'ın kurmuş olduğu "Holy Club"ün başına geçmiş¹⁰⁸ ve bu esnada İngiliz Kilisesi'ndeki görevine devam etmiştir. 1736 yılında Amerika'ya misyon için giden Wesley kardeşler bir yıl sonra İngiltere'ye geri dönmüşlerdir. 1730 yılında İngiltere'yi ziyaret eden Ludwig Kont Von Zinzendorf'un Hernut (Rab Gözler) Cemaatine bağlı keşişlerin etkisinde kalmışlar ve onların İnyet doktrinlerinden etkilenmişlerdir.¹⁰⁹ Londra'da Peter Böhler ile karşılaştıktan sonra onlar çeşitli dini tecrübeler yaşamışlardır. Özellikle John Wesley'in Aldersgate sokaktaki¹¹⁰ bir evde yaşamış olduğu tecrübe onun dini hayatında dönüm noktası olmuştur. Bu günden itibaren John Wesley İngiltere halkının kurtuluş müjdesine ulaşması gerektiğine inanmış ve bu doğrultuda vaazlar vermeye ve ülkeyi baştanbaşa gezmeye başlamıştır. Özellikle kendisi ve görevlendirdiği vaizler aracılığı ile açık alanlarda ve pazar yerlerinde halka yapmış olduğu açık hava vaazları bazı İngiliz kiliselerinde yasaklanmıştır. Bu konuşmalarda Wesley'in Calvinizm'in kader anlayışına karşı çıkması,¹¹¹ insanın kendi iradesinin davranış-

¹⁰⁵ Bebbington, *a.g.e.*, s. 173.

¹⁰⁶ Phil Zuckerman, *Din sosyolojisine Giriş*, çev. İhsan Çapcıoğlu-Halil Aydınalp, Ankara 2006, s. 116-117.

¹⁰⁷ Ahmet Hikmet Eroğlu, "Hristiyanların Bölünme Sürecine Genel Bir Bakış", *A.Ü.İ.F.D.* (2000), XLI, 325 (309-326).

¹⁰⁸ Cohn-Sherbok, *a.g.m.*, s. 310.

¹⁰⁹ Piette, *a.g.e.*, s. 352; Albert C. Outler, *John Wesley*, s. 15-16; Theodore Runyon, *The New Creation: John Wesley's Theology Today*, Nashville 1998, s. 211-212; Bryan Wilson, *Dini Mezhepler (Sosyolojik Bir Araştırma)*, çev. Ali İhsan Yitik - A. Bülent Ünal, İstanbul 2004, s. 65; A. Sevington Wood, "Uyanış", *Hristiyanlık Tarihi*, İstanbul 2004, s. 446-447 (438-454); Ahmet Hikmet Eroğlu, *Ökümenizm ve Fener Patrikhanesi*, Ankara 2005, s. 31.

¹¹⁰ Richard E. Brantley, "Johnson's Wesleyan Connection", *Eighteenth Century studies*, Vol. 10, No. 2, (Winter 1976-1977), s. 143 (143-168); Linda Woodhead - Poul Fletcher-Hiroko Kawanami- David Smith, *Religion in The Modern World*, London and New York 2002, s. 170-171.

¹¹¹ bk. David W. Bebbington, *Avangelicalism in Modern Britain: A History From The 1730s to The 1980s*, London and New York 1989, s. 29.

larında etkili olduğunu ileri sürmesi onun Arminiusculuk'dan¹¹² oldukça etkilendiği düşüncesini ortaya çıkarmıştır.¹¹³

Metodizm, 1738'de Anglikan rahibi olan John Wesley'in İngiliz kilisesinin ihmal ettiği ve toplumun dışladığı kişilere açık alanlardaki vaazları neticesinde ortaya çıkmış ve daha ziyade İngiliz Kilisesi içerisinde bir tür alt grup olmuştur. Dini olmaktan daha çok sosyal içerikli bir topluluk olan bu grup 1744 yılında yapılan ilk Metodist konferans ile ülke çapında bir akım haline gelmiştir.¹¹⁴

John Wesley hiçbir zaman oluşan bu topluluğun kiliseden ayrılmasını istememesine rağmen, 1784 yılında John Wesley tarafından yayınlanan "The Deed of Declaration" ile birlikte Metodistlerin varlığı resmîyet kazanmıştır. Çünkü bu bildiri ile birlikte Metodist konferansın görevlileri resmen atanmıştır. İngilizce "Legal Hundred" olarak da bilinen "ilk yüzler (yasal yüzler)" denen vaizler bu konferansta belirlenmiştir.¹¹⁵ Bu vaizler John Wesley'in ölümünden sonra onun yerine geçecek olan "Konferans" üyeleri olarak seçilmişlerdir. İngiliz Parlamentosu Metodist vaizlerin hizmet ettiği yerleri 1787 yılındaki "Act of Toleration (hoşgörü yasası)" ile resmen tanımıştır.¹¹⁶ Bu tarihten itibaren Metodist vaizler, Komünyon ayinlerini idare edebilme ve vaftiz yapabilme yetkisini elde etmişlerdir.

İngiliz Kilisesi birçok vaizi Amerika'daki İngiliz kolonilerine göndermesine rağmen bunların çoğu Amerikan bağımsızlık savaşının başlaması sebebiyle İngiltere'ye geri dönmüşlerdir. Hatta Londra piskoposunun vaizleri ve papazları Amerika'ya atamaması sebebiyle ortaya çıkan boşluğu 1784 yılından itibaren John Wesley doldurmuştur. Amerika'da Metodizm'i ayrı bir grup olarak organize eden ve Amerikan Metodizm'inin oluşmasını sağlayan bu vaizlerden en önemlileri ise Francis Asbury ve Thomas Cook'dur.¹¹⁷ Onlar; John Wesley tarafından "ortak yönetici" olarak Amerika'daki işlerin idare edilmesini sağlamak amacı ile atanmışlardır.¹¹⁸ Daha sonra Baltimore'de 28 Şubat 1784 yılında yapılan konferans ile ilk Metodist kilise Amerika'da kurulmuş ve bu kilise "Methodist Episcopal Church" ismini almıştır.¹¹⁹ Bu tarihte *The Book of Common Prayer* yeniden gözden geçirilerek bazı maddeleri değiştirilmiş ve yapılan atamalarla İngiliz kilisesinden

¹¹² XVII. yüzyılda Laiden Üniversitesi Profesörü Alman ilahiyatçı Jacobus Arminius (1560–1609) tarafından ileri sürülen "Tanrının hükümlerliği ile insan iradesinin bağdaştırılabileceği" görüşüdür. O'na göre insan kendisi özgür iradeye sahiptir. Ayrıca İsa Mesih sadece seçilmiş kimseler için değil bütün insanlar için ölmüştür. Jacop Arminius tarafından kurulan ve geliştirilen, temelde Kalvinizm'in kader anlayışına karşı çıkan bir akımdır. Bunlar, Kalvinistler tarafından Dort mahkemesince (1618-1619) yargılanarak mahkum edildiler. bk. Cohn-Sherbok, *a. g. e.*, s. 13-14; L. W. Cowie, *The Wordsworth Dictionary of British social History*, Wordsworth Reference, London 1996, s. 9; Geoffrey Parrinder, *A Concise Encyclopedia of Christianity*, Oneworld Publications, Oxford 2001, s. 29; Walter Edwin Roush, "Arminian Theology", *An Encyclopedia of Religion*, ed. Fern Vergules, New Jersey 1959, s. 38-39; C. Barker, *O'nun İzinde Hristiyanlık ve Laiklik Tarihi*, İstanbul 1985, s. 166; Mehmet Aydın, *Ansiklopedik Dinler Sözlüğü*, s. 49; A. İsmail Güngör, *Hristiyanlıkta Evanjelik Hareket*, Ankara 2005, s. 74-75.

¹¹³ *Anabritannica*, III, 316.

¹¹⁴ A. Sevington Wood, "Metodistler", *Hristiyanlık Tarihi*, İstanbul 2004, s. 458 (455-459).

¹¹⁵ Heitzenrater, *Wesley and The People Called Methodist*, s. 282-283; Baker, *John Wesley and The Church of England*, s. 224-225; Bebbington, *a.g.e.*, s. 29.

¹¹⁶ Wood, "Metodistler", s. 459.

¹¹⁷ bk. http://en.wikipedia.org/wiki/John_Wesley. "12.02.2005".

¹¹⁸ Abel Stevens-LL. D., *A Compendious History of American Methodism*, New York 1889, s. 186.

¹¹⁹ Heitzenrater, *Wesley and The People Called Methodist*, s. 292.

resmi ayrılma gerçekleşmiştir.¹²⁰

John Wesley'in 1791 de ölümünden dört yıl sonra 1795'de İngiltere Kilisesi ile bağların koparılması kaçınılmaz olmuş, daha sonra İngiliz kilisesi ile bir anlaşmaya varılmış ve böylece İngiltere'de Metodist Kilisesi ortaya çıkmıştır. Metodist Konferansın İngiltere'de üç bölüme ve yirmi yedi bölgeye ayrılmasıyla Metodizm hem İngiltere hem de Amerika kıtasında ayrı olarak faaliyet göstermeye başlamıştır.

İngiltere'de ortaya çıkan çeşitli problemler ve buna bağlı olarak yaşanan dini uyanışlar neticesinde, Wesley tarafından oluşturulan ilk (orijinal) kilisede çeşitli bölünmeler meydana gelmiş ve ayrı ayrı dini gruplar ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda "Primitive Methodist Church", "Bible Christians" ve "United Methodist Church" isimli kiliseler ortaya çıkmıştır. Başlangıçta kurulan orijinal kilise ise kendisini bu yeni oluşan kiliselerden ayırt etmek için "Wesleyan Methodist Church" ismini kullanmıştır.¹²¹

İngiliz Metodizm'ine bağlı olan bu üç kilise 1933 yılında birleşerek günümüzdeki "Methodist Church of Great Britain"i oluşturmuşlardır. Metodist Kilise, 1960 yılında, birleşmek amacı ile İngiliz Kilisesine Ökümenik görüşme önerisi yapmış, fakat 1972 yılında toplanan İngiliz Kilisesi Genel Sinodu bu ökümenik görüşme önerisini reddetmiştir. Bu birleşme önerisi başarısızlıkla sonuçlanmış olmasına rağmen görüşmeler ve çalışmalar devam etmiş ve 2003 yılında iki kilise arasında bir anlaşma imzalanmıştır. Metodist Kilise 1970'li yıllardan itibaren "Local Ecumenical Projects (Yerel Ökümenik Projeler)" başlatmış ve bu çerçevede İngiliz Kilisesi ve United Reformed Church ile görüşmeler yapmıştır. Bu projelere çeşitli kiliseler, okullar ve devlet yetkilileri de katılmıştır.¹²²

Amerika kıtasında George Whitefield önderliğinde ortaya çıkan "Great Aweakening (Büyük Uyanış)"ın etkisiyle Kalvinist teolojii benimsen Metodist akımlar ortaya çıkmış ancak bunlar diğer Metodistler gibi fazla yayılma alanı bulamamıştır.

Philip Embury'nin ve Thomas Rankin'in etkili çalışmaları sayesinde Amerika'da Metodizm organize olarak yayılmaya başlamıştır. İlk Metodist Kilise Amerika'da Baltimore de 28 Şubat 1784 yılında yapılan konferans ile ortaya çıkmış ve "Methodist Episcopal Church" ismini almıştır.¹²³

Tarihi seyir içerisinde Amerika'da Metodist ismi altında çok sayıda kilise ortaya çıkmıştır. Bu kiliseler inanç ve uygulamalar bakımından birbirlerinden pek farklı olmamalarına rağmen, çeşitli siyasi veya sosyal konularda birbirlerinden farklı anlayışlara sahip oldukları için ana bünyeden ayrılmışlardır. Ancak bu ayrılık genelde şekilde kalmış ve birbirleri arasında bir "bağ, bağlantı (connexion)" oluşturmuşlardır. Bu yapılanma ile bütün Metodist kiliseler birbirleri ile daima irtibat halinde olmuşlar ve ortaya çıkan problemlerin çözümünde birbirlerini desteklemişler, gerektiğinde birbirlerini temsil edebilmişlerdir.

Amerika kıtasında ortaya çıkan ve John Wesley'in Amerika'ya gönderdiği vaizler ve başkanlar tarafından oluşturulan, ancak daha sonraki dönemlerde çeşitli problemler yüzünden ayrılan farklı Metodist kiliseler bulunmaktadır. Ancak bu tür Metodist Kiliseler

¹²⁰ Baker, *John Wesley and The Church of England*, s. 218-282.

¹²¹ bk. <http://Methodism.ignaut.net>. "02.01.2006"; Güngör, a.g.e., s. 77.

¹²² bk. <http://Methodism.ignaut.net>; Güngör, a.g.e., s. 77.

¹²³ Heitzenrater, *Wesley and The People Called Methodist*, s. 292; Baker, "Methodist Churches", s. 494.

arasındaki bütünleşme çabaları da sürüp gitmektedir.¹²⁴

Metodistlerin cemaat yapısı yerel kilise, yıllık konferans, yetkili konferans ve genel konferans'tan oluşmaktadır. Episkopalyan bir kilise yapılanmasını benimseyen Metodistlerin kilise yönetimi diyakoz, kıdemli ve ihtiyarlardan oluşmaktadır.¹²⁵

Metodistler, inanç esasları, öğretileri ve uygulamalardaki bir takım farklılıklarına rağmen Hristiyanlığın tarihsel öğretilerini içtenlikle kabul etmektedirler.

Sonuç ve Değerlendirme

Metodizm XVIII. yüzyılda İngiltere'de ortaya çıkmış bir dini harekettir. Bu bağlamda John Wesley ve "Holy Club" üyeleri kendilerini hiçbir zaman İngiliz Kilisesinden ayrı düşünülmemiştir. Ancak 1791 yılında John Wesley'in ölümünden dört yıl sonra Metodistler İngiliz Kilisesi'nden ayrılmışlardır.

Diğer Hristiyan mezhepleri de dikkate alındığında Metodistler; çok çeşitli alt gruplara ayrılmasına karşın, birbirleri ile hiçbir zaman bağlantılarını koparmamış aksine ilişkileri geliştirmenin çok çeşitli yöntemlerini denemişlerdir. Sayısal olarak bakıldığında Hristiyanlar arasında önemsiz gibi görünen Metodistler; günümüzde özellikle Amerika Birleşik Devletleri iç ve dış politikasında dolayısı ile de dünya siyasetinde önemli etkiye sahiptir. John Wesley'in on sekizinci yüzyılda ortaya çıkan ilk Evanjelistlerden olması sebebiyle de Metodist hareket bu dönemde Evanjelik hareketin başta gelen akımlarından olmuştur. Bu bağlamda Metodizm diğer Evanjelik hareketler gibi, Evanjelik hareketin ortak özelliklerini taşımaktadır. Metodist Kiliseler kendi aralarında oluşturmuş oldukları bağ veya irtibat sayesinde hem kendi aralarındaki ilişkileri güçlendirmişler ve bu şekilde düzenli ve sistemli bir cemaat haline gelmişler, hem de dinamik kalmayı başarabilmişlerdir.

Metodistler topluluk olarak İngiltere'de ortaya çıkmalarından itibaren sosyal yardım çalışmalarına ve insanların eğitimlerine oldukça önem vermişlerdir. Amerika'da yine ilk dönemlerden itibaren çok sayıda Metodist eğitim kurumları oluşturulmuştur. Günümüzde yaklaşık olarak "Methodist" ve "Wesleyan" isimleri ile bilinen yirmi tane kolej ve üniversite bulunmaktadır. Ayrıca dünya çapında çok sayıda yayın evleri bulunmaktadır.

John Wesley'in teolojik görüşleri ile şekillenen Metodizm diğer Protestan mezheplerden oldukça farklılık arz etmektedir. Metodistlerin en önemli özellikleri şu şekilde ortaya çıkmaktadır. Bunlar Kutsal Kitap'ın tek otorite olarak kabul edilmesi, onun yorumlanmasında aklın kullanılması, akıl kullanılırken geleneğin göz ardı edilmemesi ve bütün bunları birikimi olarak da kişisel tecrübenin ön plana çıkarılmasıdır. Bunun yanı sıra ilk dönem Hristiyanlığındaki çeşitli uygulamaları da yaşatmaya çalışmaktadırlar.

Metodistler, çeşitli kilise yapılanmalarının özelliklerini bünyelerinde barındırmalarına rağmen, kilise yönetim şeklinde Episkopalyan yapılanmayı kabul etmişlerdir. Teslis ile ilgili olarak diğer Hristiyan gruplardan pek farklı düşünmeyen Metodistler, özellikle kader anlayışlarında insan iradesinin etkisine vurgu yaparak, insan iradesinin ön plana çıkartmışlar ve insanın fiillerinde hür olduğunu savunmuşlardır. Bu bağlamda John Wesley ve Metodistler Calvin'in "kadercilik" fikrine karşı çıkmışlar ve Arminius'un "insanın davran-

¹²⁴ Konu ile ilgili olarak bk. Bayram Polat, "Metodist Kilisesinin Kuruluşu, Ayrışması ve Bütünleşmesi", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*.

¹²⁵ Polat, *Evanjelik Bir Hareket...*, s. 99-105.

nışlarında hür olduğu" fikrine vurgu yapmışlardır. Evanjelik bir karakterde olan Metodist Kiliselerin diğer Protestan kiliselerden oldukça farklı uygulamaları bulunmaktadır. Bu uygulamaların büyük bir kısmı ise Moravya Kilisesi ile büyük bir benzerlik arz etmektedir. Bunun sebebi ise John Wesley üzerinde Kont Von Zinzendorf ve onun öğrencilerinden Peter Böhler'in büyük etkisinin olduğu göz önünde tutulmalıdır.